

نهمین همایش ملی بنیاد علمی قانون یار

همایش مطالعات پژوهشی حقوق ورزشی در عصر نوین

بنیاد علمی قانون یار - کمیته حقوق ورزشی استان اصفهان - دانشگاه آزاد اسلامی - دهقان - فرمانداری دهقان
دبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در پایگاه های ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۲۷ بهمن ماه ۱۴۰۴ شماره نمایه: ۴۱۲۰۱۲ رده بندی کنگره: ج ۳۳۲۲۴

تحلیل حقوقی حوادث ورزشی دانش آموزان

با تأکید بر نقش مدرسه به عنوان نهاد حمایتی

طاهره رحیمی دهقانی

کارشناسی ارشد ادبیات عرب

چکیده

فعالیت های ورزشی در مدارس از ارکان اساسی تربیت بدنی و سلامت دانش آموزان محسوب می شود. با این حال، وقوع حوادث ورزشی در محیط مدرسه همواره چالش های حقوقی متعددی را به همراه دارد. رویکرد غالب در بررسی این حوادث، تمرکز بر تعیین تقصیر و مسئولیت مدنی یا کیفری معلمان و مدیران بوده است؛ اما این مقاله با رویکردی نوین، مدرسه را نه صرفاً به عنوان نهاد مسئول، بلکه به عنوان «نهاد حمایتی» مورد تحلیل قرار می دهد. پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی مبانی مسئولیت در حقوق ورزشی، جایگاه حمایت از دانش آموز، نقش پیشگیری حقوقی و سازوکارهای کاهش تعارضات می پردازد. نتایج نشان می دهد که تقویت رویکرد حمایتی در مدیریت ورزشی مدارس می تواند ضمن کاهش دعاوی حقوقی، امنیت روانی و جسمی دانش آموزان را نیز افزایش دهد.

واژگان کلیدی: حقوق ورزشی، دانش آموز، مسئولیت مدنی، مدرسه حمایتی، ایمنی ورزشی

مقدمه

ورزش دانش‌آموزی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی نظام تعلیم و تربیت، نقشی بنیادین در تحقق اهداف تربیتی، ارتقای سلامت جسمانی و روانی، تقویت روحیه تعاون و مسئولیت‌پذیری و رشد مهارت‌های اجتماعی ایفا می‌کند. گنجاندن درس تربیت‌بدنی در برنامه رسمی مدارس بیانگر توجه سیاست‌گذاران آموزشی به اهمیت این حوزه است. با این حال، فعالیت‌های ورزشی به دلیل ماهیت جسمانی و رقابتی خود، همواره با احتمال بروز آسیب‌های بدنی همراه‌اند و این امر در محیط مدرسه، با توجه به ویژگی‌های سنی و رشدی دانش‌آموزان، حساسیت مضاعفی پیدا می‌کند. در سال‌های اخیر، افزایش آگاهی عمومی نسبت به حقوق فردی و گسترش فرهنگ پیگیری حقوقی، موجب شده است حوادث ورزشی در مدارس بیش از گذشته در معرض رسیدگی‌های حقوقی و قضایی قرار گیرد. در این میان، تعیین حدود مسئولیت معلمان تربیت‌بدنی، مدیران مدارس و نهادهای آموزشی، به یکی از چالش‌های مهم در حوزه حقوق ورزشی تبدیل شده است. رویکرد غالب در تحلیل این‌گونه حوادث، مبتنی بر نظریه تقصیر و تمرکز بر مسئولیت مدنی یا کیفری اشخاص بوده است؛ رویکردی که عمدتاً پس از وقوع حادثه فعال می‌شود و جنبه‌ای واکنشی دارد. تحولات نوین در حقوق ورزشی در سطح بین‌المللی، تحت تأثیر استانداردهای حاکم بر ورزش حرفه‌ای و سیاست‌های حمایتی نهادهایی نشان‌دهنده گذار از نگاه صرفاً مسئولیت‌محور به رویکرد «مدیریت ریسک و حمایت پیشگیرانه» است. با این حال، انعکاس این تحول مفهومی در حوزه ورزش دانش‌آموزی و محیط مدارس، به‌طور نظام‌مند مورد بررسی قرار نگرفته است. بر این اساس، پژوهش حاضر با رویکردی توصیفی-تحلیلی می‌کوشد ضمن تبیین مبانی مسئولیت حقوقی در حوادث ورزشی مدارس، مدرسه را نه صرفاً به‌عنوان نهاد پاسخ‌گو در برابر خسارات، بلکه به‌عنوان «نهاد حمایتی» در چارچوب پیشگیری، مدیریت ریسک و صیانت از حقوق دانش‌آموزان تحلیل کند. فرض اصلی مقاله آن است که تقویت سازوکارهای حمایتی و پیشگیرانه در مدیریت ورزشی مدارس می‌تواند هم به کاهش دعاوی حقوقی منجر شود و هم سطح امنیت و اطمینان در محیط آموزشی را ارتقا دهد.

بخش اول: کلیات و مبانی مفهومی حقوق ورزشی در محیط مدارس

۱-۱. مفهوم و قلمرو حقوق ورزشی

حقوق ورزشی شاخه‌ای تخصصی از علم حقوق است که به تنظیم روابط، تعهدات و مسئولیت‌های ناشی از فعالیت‌های ورزشی می‌پردازد. این شاخه، حوزه‌هایی همچون مسئولیت مدنی، مسئولیت کیفری، قراردادهای ورزشی، مقررات انضباطی و حقوق بین‌الملل ورزش را در بر می‌گیرد. در سطح بین‌المللی، تدوین بسیاری از استانداردهای رفتاری و حمایتی ورزش تحت تأثیر سیاست‌گذاری‌های شکل گرفته است. اگرچه بخش عمده ادبیات حقوق ورزشی ناظر بر ورزش حرفه‌ای و قهرمانی است، اما اصول بنیادین آن، از جمله اصل مسئولیت، اصل ایمنی و اصل حمایت از ورزشکار، در تمامی سطوح فعالیت ورزشی – از جمله ورزش دانش‌آموزی – نیز جاری است.

۲-۱. جایگاه ورزش در نظام آموزشی و مسئولیت‌های ناشی از آن

ورزش در مدارس صرفاً یک فعالیت فوق‌برنامه محسوب نمی‌شود، بلکه بخشی از برنامه رسمی آموزشی است که با اهداف تربیتی، بهداشتی و اجتماعی دنبال می‌شود. به همین دلیل، هرگونه حادثه در جریان فعالیت‌های ورزشی مدرسه‌ای، در چارچوب وظایف سازمانی و حرفه‌ای مدرسه تحلیل می‌شود. در این چارچوب، مدرسه دارای نقش دوگانه است: نقش آموزشی-تربیتی: آموزش مهارت‌های حرکتی و تقویت سلامت دانش‌آموزان نقش حمایتی-حفاظتی: صیانت از سلامت جسمی و روانی دانش‌آموزان در حین فعالیت همین نقش حمایتی، مبنای اصلی بررسی مسئولیت حقوقی در حوادث ورزشی مدارس را تشکیل می‌دهد.

۳-۱. مفهوم مسئولیت در حوادث ورزشی دانش‌آموزان

در تحلیل حقوقی حوادث ورزشی، سه عنصر اساسی مورد توجه قرار می‌گیرد: وجود زیان یا آسیب وجود تقصیر یا نقض تعهد قانونی رابطه سببیت میان تقصیر و زیان در محیط مدرسه، تقصیر می‌تواند ناشی از مواردی همچون: عدم نظارت کافی بر فعالیت دانش‌آموزان استفاده از تجهیزات غیرایمن آموزش نادرست حرکات ورزشی بی‌توجهی به شرایط جسمانی دانش‌آموز با این حال، رویکرد نوین در حقوق ورزشی تأکید می‌کند که تمرکز صرف بر احراز تقصیر پس از

وقوع حادثه کافی نیست، بلکه باید سازوکارهای پیشگیرانه و مدیریتی پیش از وقوع حادثه مورد توجه قرار گیرد.

۴-۱. گذار از نگاه تقصیرمحور به رویکرد حمایتی

در رویکرد سنتی، پرسش اصلی این است که «چه کسی مقصر است؟»؛ اما در رویکرد حمایتی، پرسش تغییر می‌کند به اینکه: آیا نظام مدیریت ریسک در مدرسه وجود دارد؟ آیا آموزش‌های ایمنی به صورت نظام‌مند ارائه می‌شود؟ آیا سازوکار ثبت و تحلیل حوادث پیش‌بینی شده است؟ بدین ترتیب، مدرسه نه صرفاً نهادی پاسخ‌گو پس از حادثه، بلکه سازمانی پیشگیرنده و حامی حقوق دانش‌آموزان تلقی می‌شود.

بخش دوم: تحلیل مسئولیت مدنی و کیفری در چارچوب مدرسه حمایتی

۲-۱. مسئولیت مدنی در حوادث ورزشی دانش‌آموزان

مسئولیت مدنی به تعهد قانونی شخص در جبران خسارت ناشی از رفتار زیان‌بار گفته می‌شود. در محیط مدارس، هرگاه در جریان فعالیت ورزشی، به دانش‌آموز آسیبی وارد شود و این آسیب ناشی از بی‌احتیاطی، بی‌مبالاتی یا عدم رعایت نظامات دولتی باشد، امکان طرح دعوای مسئولیت مدنی علیه شخص یا نهاد مربوط وجود دارد. در تحلیل مسئولیت مدنی در ورزش مدرسه‌ای، سه عنصر اساسی مورد بررسی قرار می‌گیرد: وقوع زیان؛ ورود آسیب جسمی یا روانی به دانش‌آموز تقصیر؛ کوتاهی در انجام وظایف حرفه‌ای مانند نظارت ناکافی یا استفاده از تجهیزات غیراستاندارد رابطه سببیت؛ وجود ارتباط مستقیم میان تقصیر و آسیب واردشده در این چارچوب، مسئولیت ممکن است متوجه معلم تربیت‌بدنی (به عنوان مباشر فعالیت) مدیر مدرسه (به عنوان مقام نظارتی) یا در برخی موارد، نهاد آموزشی بالادستی باشد. با این حال، در رویکرد «مدرسه حمایتی»، تأکید بر پیشگیری و مدیریت ریسک پیش از تحقق عناصر سه‌گانه مسئولیت است. بدین معنا که مدرسه با ایجاد سازوکارهای ایمنی، عملاً احتمال تحقق تقصیر را کاهش می‌دهد.

۲-۲. مسئولیت کیفری در حوادث ورزشی مدارس

مسئولیت کیفری زمانی مطرح می شود که رفتار شخص، علاوه بر ورود خسارت، واجد وصف مجرمانه نیز باشد. در حوزه ورزش دانش آموزی، چنانچه بی احتیاطی یا بی مبالاتی منجر به صدمه بدنی غیر عمدی شود، موضوع می تواند در قالب جرایم غیر عمدی مورد رسیدگی قرار گیرد. نمونه هایی از مواردی که ممکن است جنبه کیفری پیدا کند عبارتند از: اجبار دانش آموز به انجام حرکت خطرناک بدون آموزش قبلی بی توجهی آشکار به شرایط جسمانی دانش آموز نادیده گرفتن هشدارهای ایمنی با این حال، باید توجه داشت که صرف وقوع حادثه به معنای تحقق جرم نیست؛ بلکه احراز تقصیر و رابطه سببیت شرط اساسی مسئولیت کیفری است.

۳-۲. جایگاه رضایت نامه اولیا

در بسیاری از مدارس، برای شرکت در فعالیت های ورزشی یا مسابقات، از اولیا رضایت نامه اخذ می شود. از منظر حقوقی، این رضایت نامه به معنای پذیرش «خطرات متعارف ورزشی» است، اما نمی تواند تقصیر ناشی از بی احتیاطی یا نقض مقررات ایمنی را توجیه کند. بنابراین، رضایت اولیا: مسئولیت ناشی از خطرات طبیعی ورزش را محدود می کند؛ اما مسئولیت ناشی از تقصیر را ساقط نمی سازد.

۴-۲. تبیین مدرسه حمایتی

در چارچوب مدیریت ریسک تحولات نوین در حقوق ورزشی، که در سطح حرفه ای تحت تأثیر سیاست های حمایتی نهادهایی شکل گرفته است، بر اصل «مدیریت ریسک» تأکید دارد. کاربست این اصل در مدارس به معنای: شناسایی خطرات بالقوه پیش از آغاز فعالیت تدوین دستورالعمل های ایمنی مکتوب آموزش نظام مند اصول ایمنی به دانش آموزان ثبت و تحلیل حوادث برای پیشگیری از تکرار در این چارچوب، مدرسه از یک نهاد واکنشی به یک نهاد پیشگیرانه و حمایتی تبدیل می شود؛ نهادی که هدف آن نه صرفاً پاسخ گویی پس از حادثه، بلکه صیانت فعال از حقوق و سلامت دانش آموزان است.

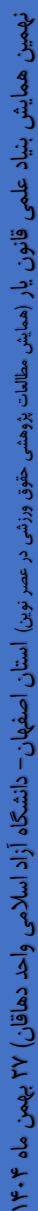
بخش سوم: ارائه مدل پیشنهادی «مدرسه ایمن ورزشی» در چارچوب رویکرد حمایتی

۳-۱. ضرورت طراحی مدل پیشگیرانه در ورزش دانش آموزی

تحلیل های حقوقی نشان می دهد که بخش قابل توجهی از دعاوی مرتبط با حوادث ورزشی ناشی از فقدان نظام مدیریت ریسک و نبود دستورالعمل های اجرایی روشن در سطح مدرسه است. در حالی که در ورزش حرفه ای، استانداردهای ایمنی و حمایتی با نظارت نهادهایی توسعه یافته اند، در حوزه ورزش دانش آموزی چنین چارچوب نظام مندی کمتر دیده می شود. از این رو، طراحی یک الگوی بومی و مدرسه محور برای پیشگیری از حوادث ورزشی ضروری به نظر می رسد.

۳-۲. مؤلفه های مدل مدرسه ایمن ورزشی

مدل پیشنهادی این پژوهش بر پنج رکن اساسی استوار است: ۱. ارزیابی اولیه سلامت دانش آموزان دریافت اطلاعات پزشکی در ابتدای سال تحصیلی شناسایی دانش آموزان دارای محدودیت جسمانی تنظیم فعالیت متناسب با شرایط فردی این اقدام، اصل «تناسب فعالیت با توانایی جسمی» را تضمین می کند. ۲. استانداردسازی تجهیزات و محیط ورزشی بررسی دوره های سلامت وسایل ورزشی ایمن سازی کف سالن، دروازه ها، تورها و وسایل ثابت حذف تجهیزات معیوب پیشگیری فنی، نخستین سد دفاعی در برابر مسئولیت حقوقی است. ۳. آموزش نظام مند اصول ایمنی اختصاص بخشی از جلسات ابتدایی سال به آموزش ایمنی آموزش نحوه گرم کردن صحیح آموزش نحوه سقوط ایمن و پیشگیری از آسیب این مؤلفه، دانش آموز را از «موضوع حمایت» به «شریک در ایمنی» تبدیل می کند. ۴. مستندسازی و ثبت حوادث تنظیم فرم گزارش حادثه تحلیل سالانه آمار آسیب ها استخراج الگوهای تکرارشونده خطر مستندسازی علاوه بر نقش پیشگیرانه، در صورت بروز دعا نقش حمایتی حقوقی برای مدرسه دارد. ۵. بیمه و پوشش مسئولیت حرفه ای اطمینان از پوشش بیمه حوادث دانش آموزی آگاهی معلمان از حدود پوشش بیمه پیگیری سریع فرایندهای حمایتی پس از حادثه این رکن، بُعد حمایتی پس از وقوع حادثه را تقویت می کند.

| γ

منابع و مأخذ الف) منابع فارسی

- ۱- یعقوبی، س. (۱۳۹۸). حقوق ورزشی: مسئولیت مدنی و کیفری. تهران: نشر عدالت.
- ۲- حسینی، م. و رضایی، ف. (۱۳۹۹). بررسی مسئولیت حقوقی مدارس در حوادث ورزشی دانش‌آموزان. فصلنامه حقوق و تربیت‌بدنی، ۵(۲)، ۳۸-۲۱.
- ۳- شریعت‌نژاد، ع. (۱۴۰۰). نقش ایمنی و مدیریت مخاطرات در تربیت‌بدنی مدارس. فصلنامه مدیریت ورزشی، ۸(۱)، ۷۲-۵۵.
- ۴- اکبری، ه. (۱۳۹۷). حقوق و مسئولیت‌های حرفه‌ای معلمان در فعالیت‌های ورزشی. مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی
- ۵- امیری، ن. (۱۳۹۸). تاثیر آموزش ایمنی ورزشی بر کاهش آسیب‌های بدنی دانش‌آموزان. مجله تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، ۱۲(۳)، ۱۱۰-۱۰۱.

ب) منابع لاتین

- Green, C. (۲۰۱۵). *Sport Law and Risk Management in School Settings. Journal of Sport and Social Issues*, ۳۹(۴), ۳۳۳-۳۵۰.
- McArdle, S., & Stevenson, C. (۲۰۱۹). *Legal Responsibilities in School-Based Physical Education: A Global Perspective. International Journal of Education and Law*, ۷(۲), ۸۸-۱۰۷.
- Masteralexis, L. P., Barr, C. A., & Hums, M. A. (۲۰۱۸). *Principles and Practice of Sport Management* (۷th ed.).
- Human Kinetics. Watson, G., & Estep, S. (۲۰۱۷). *Legal Liability in Physical Education and Sports. Journal of Legal Aspects of Sport*, ۲۷(۱), ۱۴-۳۲.
- Howe, P. D. (۲۰۱۴). *Safety and Risk in Youth Sport: Policy, Regulation, and Practice. Sport Management Review*, ۱۷(۵), ۵۳۴-۵۴۶.

نهمین همایش علمی

مطالعات پژوهشی حقوق ورزشی در عصر نوین

استاد اصفهانی برگزار میکند
با همکاری کمیته حقوق ورزشی
بنیاد قانون یار

اصفهان، شهرستان دهقان
دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان
سالن اجتماعات شهید بهشت
۱۴۰۴/۱۱/۲۷

دیر ابراهیم عیاشی: مجری مراسم

۰۹۱۲۰۳۶۱۸۰۸

محورهای پذیرش مقاله:

۱. موضوعات مرتبط با قوانین و حقوق ورزشی
۲. مطالعات فقهی و اسلامی در راستای علوم ورزشی
۳. جدیدترین یافته های علمی در زمینه های مختلف ورزشی
۴. اصول حاکم بر مقررات، احکام و قوانین ورزشی در نظام حقوقی

ارسال فایل ورد مقاله (به همراه شماره تماس) به ایمیل Ghanonyar@yahoo.com

یا ارسال از طریق ایتا، واتس آپ به شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

دبیرخانه مرکزی همایش ۵۲۶ و ۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹

واحد صدور گواهی نامه ۸۴ و ۲۱۴۴۴۴۱۷۶۴

سایت اطلاع رسانی همایش های موسسه قانون یار www.Ghanonyar.ir

نهمین همایش بنیاد علمی قانون یار (همایش مطالعات پژوهشی حقوق ورزشی در عصر نوین) استان اصفهان - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان ۲۷ بهمن ماه ۱۴۰۴

۹